

Umění

Úvod do uměnovědných studií

Umění – variabilita pojmu

- ▶ τεχνη [techné] (řec.)
 - ▶ Ars (lat.) – arte – the art – l'arte
 - ▶ Die Kunst, sztuka (pol.)
-
- ▶ 1. zručnost, dovednost, řemeslo
 - ▶ 2. krásné umění, „Umění“

Pojem umění (a kýče)

- ▶ **Deskriptivní pojem** – definice typu „umění je to, co lidé (určitá skupina v určitém čase) za umění považují“
- ▶ **Hodnotový pojem** – působí apelativně či dokonce imperativně, normativní charakter – výraz ideálů
 - ▶ pro mnohé znamená „špatné umění“ nepodařené umění a tedy žádné umění
 - ▶ protějškem kýč, podvod
- ▶ **Kýč** (T. Kulka, Umění a kýč, 1994)
 - ▶ 1. Zobrazení objektů a témat, které se obecně považují za krásné
 - ▶ 2. Snadná identifikovatelnost
 - ▶ 3. Substantivně neobohacují subjektivní asociace

Přechody v umění

- ▶ J. Volek rozlišuje přechody extenzivní a intenzivní:
 - ▶ Extenzivní – postupné
 - ▶ tzv. přechod do mimo-umění
 - ▶ postupná ztráta estetické či umělecké funkce vyvážena nárůstem funkce jiné
 - ▶ Intenzivní – skokové
 - ▶ tzv. přechod do ne-umění
 - ▶ ztráta estetické funkce není vyvážena nárůstem funkce jiné (přechod do ne-umění)

Hodnota umění

▶ Esteticismus

- ▶ Hodnota díla je dána (nezaujatou) libostí, které dílo přináší.

▶ Expresivismus

- ▶ Hodnota díla spočívá v tom, že vyjadřuje emoce a vyvolává je.

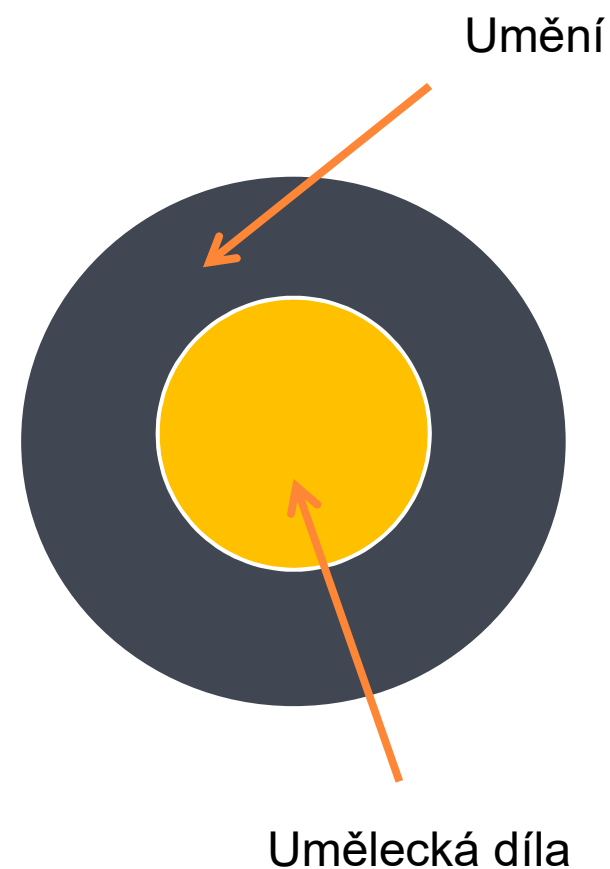
▶ Kognitivismus

- ▶ Hodnota díla je v tom, že je zdrojem poznání.

Pojem díla v umění

- ▶ Pojem umění je širší než množina uměleckých děl
- ▶ Existují umělecké „objekty“, jež nemají charakter „díla“
 - ▶ improvizovaný hudební koncert
 - ▶ performance
 - ▶ výtvarné „objekty“

Pojem díla v hudbě

- ▶ 1537 vydal Nicolaus Listenius traktát *Musica*
 - ▶ opus perfectum et absolutum (dokonalé, uzavřené dílo)
 - ▶ písemná fixace skladatelem (notové písmo)
 - ▶ přetrvává po smrti skladatele

UZAVŘENOST – FIXACE - TRVÁNÍ

Artefakt a estetický objekt

▶ Umělecké dílo

- ▶ Artefakt – hmotné dílo

a / →

- ▶ Estetický objekt – vzniká ve vědomí vnímatele (nehmotný)

▶ **Nedourčenost** uměleckého díla (R. Ingarden)

- ▶ během aktu recepce dochází ke **konkretizaci** díla recipientem
- ▶ struktura díla je „nedourčená“, obsahuje „bílá místa“

▶ „Estetický objekt“

- ▶ Kant
- ▶ Mukařovský
- ▶ Ingarden

Estetický soud, estetická funkce

Estetický postoj – I. Kant

Kritika soudnosti (1790)

▶ Nezainteresovaná (nezaujatá) libost:

- ▶ Účelnost (bez účelu) – forma
- ▶ Vnímání (a svobodná hra představivosti a rozvažování)
- ▶ Pocity (nezaujaté) libosti
- ▶ (Estetický) soud – krásno

Estetický soud – I. Kant

- ▶ ES je nezávislý na rozumu
- ▶ ES je jedinečný, nelze jej dále zobecnit
- ▶ ES nehodnotí „věc samu“ ale její formu

Estetická funkce (Mukařovský)

- ▶ 3 základní rysy estetické funkce:
 - Maximální upoutání pozornosti na daný předmět (*jeho vydělení, izolace z okolí*)
 - Libost (*bezúčelná, samoučelná*), kterou vyvolává
 - Schopnost (*autonomně, nezávisle*) suplovat funkce jiné, kterých předmět vývojem pozbyl

„izolace“ – „samoučel“ – „autonomie“

Estetická funkce (Mukařovský)

- ▶ EF není reálná vlastnost předmětu, ale projevuje se pouze v jistém společenském kontextu
- ▶ EF se mění v čase, prostoru i podle sociálního útvaru
- ▶ EF není úplně v moci individua
- ▶ Stabilizace EF je záležitostí kolektivní a je výsledkem vztahu mezi lidským kolektivem a světem

Estetická autonomie

Fragment skalních maleb z
jeskyně Lescaux (Francie)

Pravěké „jeskynní
umění“

Estetická autonomie

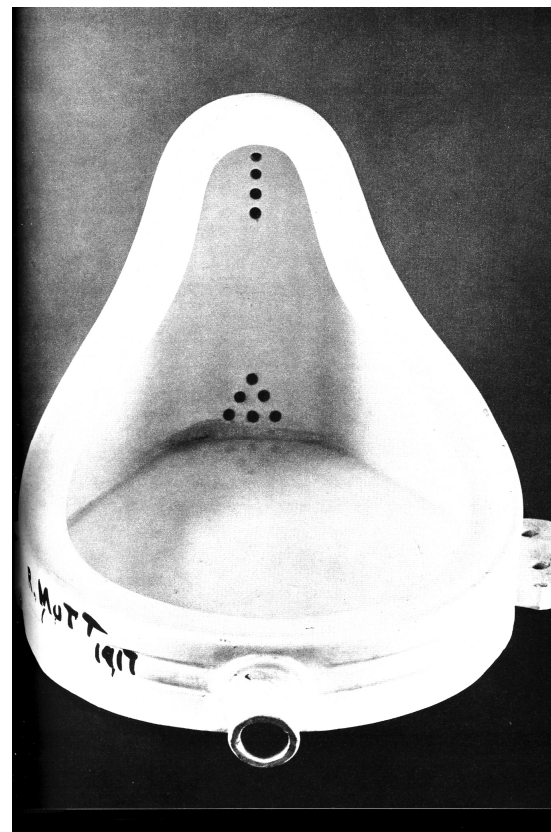
- ▶ Kant (Kritika soudnosti, 1790) – autonomie soudnosti (k čistému a praktickému rozumu)
 - ▶ F. Schiller (Dopisy o estetické výchově lidstva, 1795) – umění jako svobodná hra, která je prostorem společenské svobody
- ▶ Gombrich (Příběh umění) – Zlom v tradici: emancipace estetické funkce umění – vyvázání ze sociálních kontextů
- ▶ Ready-mades (Duchamp)

Ready-made

Marcel Duchamp, *Kolo z bicyklu*,
1913

Marcel Duchamp, *Fontána*, 1917

Otevření dílo

Problematika otevřenosti uměleckého díla

- ▶ Umberto Eco: Opera aperta (1962)
 - ▶ uzavřené dílo – středověké alegorie
 - ▶ symbolika fixována institucionálně
 - ▶ autorita pravidel čtení
 - ▶ proměna – až symbolismus 2. pol. 19. století
 - ▶ moderní umění

Otevřenost díla

- ▶ Otevřenost jako neurčitost komunikace
 - ▶ „Estetická“ otevřenost
 - ▶ Explicitní otevřenost
 - ▶ Neomezená, ale ne libovolná interpretace
 - ▶ Empirický x modelový autor
 - ▶ Empirický x modelový čtenář

Raymond Queneau: Sto tisíc milionu básní

